



Beslisboom Euthanasie ondersteunt vakmanschap varkenshouder

Hulpmiddel zorgvuldige genadedood

Dit voorjaar komt de eerste versie beschikbaar van de Beslisboom Euthanasie voor de varkenshouderij. Varkenshouders en hun medewerkers krijgen daarmee een hulpmiddel in handen waarmee zij de keuze voor euthanasie bij een ziek, gewond of wrak dier zorgvuldig kunnen onderbouwen.

Het is iets wat op elke varkenshouderij onvermijdelijk aan de orde komt: de noodzaak om een varken te euthanaseren. Het dier is te zwaar gewond geraakt, te ziek of te wrak, en wordt niet meer beter. Varkenshouders en hun medewerkers kunnen vaak prima beoordelen voor welk dier euthanasie de beste oplossing is. Op basis van hun vakmanschap en jarenlange ervaring kunnen ze op hun klompen aanvoelen welke big het niet gaat redden, en of die zeug met haar zware kreupelheid er al of niet weer boven opkomt. Geen enkele varkenshouder vindt het leuk om een dier te moeten (laten) afmaken. Maar soms is het zowel uit oogpunt van dierenwelzijn – niet langer laten lijden - als uit economisch oogpunt de beste oplossing. Die beslissing wordt voornamelijk genomen op basis van kennis, ervaring en gevoel van de varkenshouder of zijn medewerker; vaak ook samen met de dierenarts. Echter, een toetsbare, wetenschappelijke onderbouwing was er tot nu toe nooit terwijl daar vanuit de sector wel behoefte aan was. Varkenshou-

ders gaven aan dat zij graag een euthanasieprotocol wilden voor hun personeel.

Beste Idee 2017

Dierenarts Anette van der Aa heeft deze handschoen opgepakt en is aan de slag gegaan met de ontwikkeling van een Beslisboom Euthanasie. Met dit hulpmiddel kunnen varkenshouders en hun medewerkers met ondersteuning van hun dierenarts tot een zorgvuldige en weloverwogen afweging komen om een dier al of niet te laten inslapen. Haar idee voor de Beslisboom Euthanasie werd in februari al bekroond met de prijs voor 'Het Beste Idee Van Varkensland 2017' van het Veterinair Kenniscentrum Oost-Nederland (VKON).

De methode wordt nu samen met een aantal Nederlandse stakeholders en wetenschappelijke instellingen verder ontwikkeld. De eerste conceptversie zal naar verwachting in mei klaar zijn, waarna verdere toetsing volgt op praktijkbedrijven. Eind dit jaar, begin volgend jaar is de beslisboom 'prak-

tijkrijp', verwacht Van der Aa.

Dat wordt dan een protocol waarbij een varkenshouder bij elk (ernstig) ziek dier via een helder stappenplan op een A4'tje de afweging kan maken 'ja, dit dier wordt weer beter, of nee, dit dier wordt geëuthanaseerd'.

„Dat wil niet zeggen dat men voorheen maar wat aanrommelde. Zeker niet”, benadrukt ze.

„Je moet het gewoon zo zien: via de beslisboom wordt je gevoel en wordt je vakmanschap onder woorden gebracht.”

Het protocol kijkt verder dan alleen naar de ziekte van het dier, aldus Van der Aa. Het omvat het gehele proces: als een dier niet beter wordt, wat is dan de juiste vervolgstap?

Zij hoopt dat de Beslisboom Euthanasie op termijn structureel onderdeel wordt van het Bedrijfsbehandelplan op varkensbedrijven.

Ruggensteuntje

De beslisboom staat niet alleen ten dienste van het dierenwelzijn of van een efficiënte bedrijfsvoering. Het is tevens een emotioneel ruggensteuntje voor de varkenshouder en ►

Doden van dieren op het primaire bedrijf: de praktijk

Als het gaat om het euthanaseren van ernstig zieke, zwakke of wrakke dieren, dan is de Europese verordening 1099/2009 (inzake de bescherming van dieren bij het doden) van toepassing. De NVWA laat weten dat de Europese Commissie onlangs heeft bepaald dat voor het doden van dieren op een veehouderij dezelfde regels gelden als voor een slachthuis. Dat betekent dat het doden van dieren alleen mag gebeuren door iemand met een getuigschrift van vakbekwaamheid.

In Nederland zijn momenteel twee methoden toegestaan voor het euthanaseren van varkens op het bedrijf: de dodelijke injectie en het schietmasker. Een schietmasker geldt officieel als 'bedwelmingmethode'; het doodt het dier niet. Wettelijk moet het dier daarna nog worden gedood middels verbloeding, aldus de NVWA: het dier moet leegbloeden.

Schietmasker

In principe mag alleen een vakbekwame dierenarts dieren euthanaseren. Onder voorwaarden mag een varkenshouder zelf wel een schietmasker hebben en gebruiken (dodelijke injecties toedienen mag de veehouder niet). Om een schietmasker te mogen gebruiken, moet een varkenshouder een zogeheten verlovvergunning aanvragen op het politiebureau. Daarvoor moet hij een Verklaring Omtrent het Gedrag (in de volksmond: verklaring van goed gedrag) kunnen overleggen. Toeleveringsbedrijf Schippers uit Bladel levert dergelijke varkensschietmaskers. Die schieten een pin door de schedel van het varken. Een medewerker van Schippers legt uit dat er twee soorten patronen voor schietmaskers zijn: afhankelijk van gewicht (big, varken of zeug) wordt gekozen voor een zware of lichte patroon.

Stikstofschuimgas

Het Barneveldse bedrijf Anoxia heeft een nieuwe methode ontwikkeld, die met name bedoeld is voor het euthanaseren van biggen en pluimvee. Dieren worden ondergedompeld in een bak met stikstofschuimgas. Door het gebrek aan zuurstof zijn kippen dan binnen 15 tot 20 seconden verdoofd, waarna ze snel overlijden. Hoe snel dat gaat bij biggen, is nog niet exact vastgesteld; de laatste onderzoeken lopen momenteel op praktijkbedrijven in Duitsland, vertelt Anette van der Aa. Zij is als dierenarts verbonden aan het Veluwe bedrijf dat zich inzet voor een waardig levenseinde voor elk dier. Anoxia stelt dat deze methode zowel vriendelijker is voor de veehouder en zijn medewerkers, als voor het dier. Bovendien is het maatschappelijk verantwoord en duurzaam, aldus de fabrikant.

zijn medewerkers. „Een dier euthanaseren is ontzettend moeilijk. Dat doet wat met mensen; zowel met de dierenarts als met de boer en zijn medewerkers. De een kan er ook beter tegen dan de ander”, zegt Van der Aa. „Als je in een kraamstal werkt, wil je een slap of zwak biggetje niet laten lijden. Maar aan de andere kant wil je ook geen potentieel rendement wegnemen voor je werkgever. Als het onderwerp euthanasie bespreekbaar is en er ligt een heldere richtlijn, dan neem je dergelijke twijfels weg. Een medewerker heeft dan ook niet zo'n schuldgevoel, omdat hij weet dat hij dan een onderbouwde beslissing heeft genomen.”

Imago

De reikwijdte van de Beslisboom Euthanasie strekt ook verder dan het eigen bedrijf. De varkenshouderij kan hiermee ook richting de buitenwacht – de afnemers, de consument, de maatschappij – aangeven dat hij zorgvuldig met de dieren is omgegaan. Ook uit imago-oogpunt is dat gunstig voor de varkenshouderij, aldus Van der Aa. De van oorsprong Duitse dierenarts (haar meisjesnaam is Kuppler) weet dat het thema bij onze oosterburen recentelijk maatschappelijk veel stof heeft doen opwaaien na reportages op tv. Daarin werden beelden getoond die dierenrechtenactivisten die undercover werkzaam waren op een zeugenbedrijf, stiekem hadden gefilmd in de kraamafdeling. Daar was te zien hoe 'kansloze' biggen op de vloer werden doodgeslagen, of met een zwaar voorwerp de schedel werden ingeslagen, waarna hun keel werd doorgesneden. Soms leefden de biggen nog en werden ze spartelend in de kadaveremmer gegooid. Dit soort nare affaires benadrukt de noodzaak van een goed euthanasie-protocol, aldus Van der Aa.

Wetgeving

De dierenarts hoopt bovendien dat de sector met de Beslisboom Euthanasie kan inspelen op de nadere invulling van de wetgeving. Als het gaat om het doden van zieke en wrakke dieren op het primaire bedrijf, is de Europese verordening 1099/2009 (inzake de

bescherming van dieren bij het doden) van toepassing. In Nederland wordt die verordening onder meer ingevuld via de Wet Dieren, en daarbinnen via het Besluit houders van dieren uit 2014. Daarin staat ook aangegeven hoe om te gaan met het doden van zieke en wrakke dieren op het primaire bedrijf. Dat moet gebeuren op een verantwoorde, welzijnsvriendelijke wijze. Dat is de verantwoordelijkheid van de veehouder. Hij draagt zorg voor het welzijn van zijn dieren, ook als ze wrak zijn of geëuthanaseerd moeten worden vanwege bedrijfseconomische redenen. In het Besluit houders van dieren staat dat een dier bij het doden elke vermijdbare pijn, spanning of elk lijden moet worden bespaard. Er moet een methode worden gehanteerd die waarborgt dat de dood onmiddellijk intreedt na bedwelming. Bedwelming mag alleen achterwege gelaten worden als er een onmiddellijk gevaar dreigt voor mens of dier, of als het dier ondraaglijk lijdt en daarom zo snel mogelijk moet worden gedood. In de Nota van Toelichting op dit besluit is opgenomen dat er via een ministeriële regeling nadere eisen kunnen worden gesteld aan de methoden en de benodigde kennis en vaardigheden ten aanzien van het doden van dieren. 'In overleg met de sectoren is duidelijk geworden dat er vooral voor de kleinere diersoorten en/of jonge dieren behoefte is aan een goede, eenvoudige en door de boer toe te passen dodingsmethode', aldus de staatssecretaris van Economische Zaken in de toelichting.

Het consultatieproces omtrent de nadere invulling van de euthanasie-richtlijnen is nu al sinds 2014 aan de gang. Erg vlot loopt het dus niet; Van der Aa spreekt van een 'stropelig dossier'. „En dat scheidt onduidelijkheid”, meent ze. „Daarom is het goed dat we als sector zelf het voortouw nemen met een zorgvuldig euthanasie-protocol. Dat we laten zien: we gaan het zó regelen en borgen. Nu hebben we nog de kans om mee te praten en om een voorstel in te brengen.” ■

 **Reageren?**
redactie@pigbusiness.nl

Ook in VS en Australië klinkt de roep om protocollen

Australische onderzoekers ondervroegen 120 medewerkers van 10 varkenshouders (in omvang variërend van 50 tot 4700 zeugen, en van 2 tot 32 medewerkers) over hun houding ten aanzien van euthanasie. Dat bracht aan het licht dat het vertrouwen op het eigen oordeel dé doorslaggevende factor is, die bepaalt of een medewerker zich al of niet 'comfortabel' voelt als het gaat om het doden van dieren op het bedrijf.

Praktische en humane euthanasie-protocollen

Medewerkers met weinig vakkennis, dan wel heel veel empathie voor de dieren, vinden het moeilijker om de knoop door te hakken. Dat leidt in de praktijk tot het vermijden dan wel uitstellen van de euthanasiebeslissing. Ook als medewerkers het gevoel hebben dat ze onder tijdsdruk staan, hebben ze een minder goed gevoel over hun beslissing. Uit het onderzoek kwam ook naar voren dat vrouwen het er moeilijker mee hebben dan mannen.

De Australische onderzoekers kwamen tot de conclusie dat de houding van medewerkers ten aanzien van euthanasie bepalend is voor de beslissingen die ze nemen. Omgekeerd is het ook zo dat de beslissing die mensen nemen – de keuze om een dier wel of niet uit z'n lijden te verlossen, en de daad zelf – een weerslag heeft op de houding van mensen ten opzichte van euthanasie. De onderzoekers pleiten daarom voor praktische en humane euthanasie-protocollen. Die scheppen duidelijkheid en geven mensen zelfvertrouwen.

Niet fijn om te doen

Een ander onderzoek, van de Amerikaanse Michigan State University, ondersteunt die conclusie. Mensen die met veel plezier op een veehouderij werken en respect hebben voor de dieren, vinden het moeilijk om de beslissing te nemen dat een dier beter kan worden afgeemaakt. Zij raken dan in een innerlijk conflict, aldus de onderzoekers. Vooral als dat doden moet gebeuren via 'manual blunt force trauma', oftewel: het dier met kracht de schedel inslaan. Die methode staat weliswaar ter discussie, maar is in de Verenigde Staten nog steeds toegestaan voor het doden van jonge biggen. Die hebben nog een dunne schedel, waardoor het centrale zenuwstelsel met één ferme klap kan worden uitgeschakeld. Maar medewerkers vinden dat helemaal niet fijn om te doen, aldus de onderzoekers. „Ze slaan daarom vaak onvoldoende hard en durven ook niet te kijken of ze het goed gedaan hebben; ze kijken niet om te controleren of de big inderdaad dood is.” Als alle medewerkers op een bedrijf daar moeite mee hebben en er op dezelfde manier mee omgaan, wordt die onzorgvuldige praktijk stilletjes de bedrijfseigen manier, en dat is ongewenst aldus de onderzoekers. Ook zij pleiten voor meer protocollen.

Slotconclusie

De Amerikaanse vereniging van varkensdierenartsen AASV heeft al een voorzet gegeven. Samen met de Pork Board (het varkensproductieschap) heeft de AASV alle toegestane dodingsmethoden op een rij gezet en daar een set richtlijnen aan gekoppeld. In de Verenigde Staten zijn behalve de dodelijke injectie en het schietmasker (pinpistool) diverse andere methoden voorhanden: vergassing met CO₂, elektrocutie (hoofd-hoofd of hoofd-hart), afschieten met een pistool of geweer, en de al eerder genoemde harde klap op de schedel (manual blunt force trauma). De slotconclusie van het advies luidt: 'Niemand vindt het prettig om een varken te moeten euthanaseren. Soms is het echter noodzakelijk. Dan moet het ook goed worden uitgevoerd. Alle varkenshouders en hun medewerkers zouden getraind moeten worden in effectieve en humane euthanasiemethoden, afgestemd op de leeftijd en het productiestadium van het dier.' Daarom pleiten ook de AASV en de Pork Board voor de invoering van protocollen.